

ИДЕИТЕ НА СИМОН БОЛИВАР ЗА АМЕРИКАНСКО ЕДИНСТВО

Вероника Иванова¹

Политическото положение във Венецуела през 1800-та година е същото, както и в останалата част на Америка. Налице са много общи черти, и макар между една и друга регионална област да се забелязват различни степени на развитие, тяхната структура е аналогична. Америка по това време е част от Испанската империя. По традиция тя има статут на зависимост на “колония”. В навечерието на Революцията и кризата в Испания вследствие на нашествието на Наполеон, събранието във Байона, като признава мълчаливо трите изминали века на колониална зависимост, обещава в бъдеще “испанските кралства и провинции в Америка да се ползват с едни и същи права както метрополията.”² Испания се съгласява да поправи политическата несправедливост, налагана в продължение на триста години, само в рамките на колониалната система и посредством нестабилното правителство на Регентския съвет.

Революцията се противопоставя открито на колониализма, абсолютизма и подтисничеството. Нейните искания са: независимост, демокрация, суверенитет, свобода, положителни политически стойности. Политиката излиза на преден план сред всички тях, защото без вземането на властта, т.е. без владееене на средствата за управление и лостовете на властта, революционните усилия са напразни.

Много ерудирани личности в различни части на Америка осъзнават преди Симон Боливар необходимостта от независимост и жертват живота си за нея. Големият конкретен въпрос, с който Боливар трябва да се справи, е въпросът за стабилитета. Животът по това време представлява променлива

¹ Магистър по дипломация и международни отношения в НБУ.

² Parra-Pérez, C.: Bayona y la política de Napoleón en America, p. 6.

обстановка на анархия и несигурност, която не позволява да бъде въведен революционният ред. Боливар не жали сили, за да стабилизира положението. Той посочва и подчинява всичко на тази висша и главна цел. Революцията иска новият ред, който проповядва и за който се бори, да има дълбоки корени сред народа. От 1812 г. той живее с идеята за новия ред. Наричан от народа Освободителя, Боливар непрекъснато поддържа тезата, че изборите са основата на властта. Суверенитета се корени в “универсалността на гражданите”, той е неделим от народа, а също така не може да се предприеме. Гласоподаването заема важно място в общия мироглед на Боливар. Всеки гражданин дава своя принос в изработване на закона и сам изпълнява функцията си на “член на върховната власт”. Забележителната идея на Освободителя за създаване на орган на Избирателната власт доказва истински демократичните му разбирания. Верен на демокрацията, която се основава на сплотеността, участието и представителството на гражданите, Боливар се стреми към преодоляване на враждите и фракционните борби за надмощие на отделни личности или цели околии, за да се укрепи Съюзът, т.е. тристранната република.

Симон Боливар се произнася безрезервно за демократична форма на управление. С упорити опити и политическа гъвкавост той иска да придаде на абсолютната демокрация по-умерен вид, като я приспособи към неизбежните особености на Америка. “Необходимо е правителството да се съобрази изцяло с характера на обстановката, времето и хората, които го заобикалят.”³ Боливар намира много аргументи от историята, за да обоснове своето схващане за слабостите и недостатъците на абсолютната демокрация. Той прави проникателно и подробно осмисляне на анализите на Атина, Спарта, Рим, Англия и Франция, за да стигне до заключението, че нито теорията, нито моделът, нито механизмите на даден режим могат да имат някакво значение, ако не са съобразени с естеството и характера на обществото, за което са създадени. Боливар е убеден, че делото му не е лично, а народно, че всекидневните му действия са в името на общото благо. Самият той е удовлетворен, защото негови движещи сили са славата и свободата, не търси величие, нито материални блага. Суетата не го изкушава и в своите

³ Bolivar, Simon Obras completas, t. 1, p. 169 ;

проницателни, понякога сурови и неприкрити предупреждения, подчертава, че е чужд на демагогията. Смъртен враг на тиранията, той препоръчва непрекъснато вдъхновение в големите народни цели, служба и почит към народната воля.

Боливар иска да извърши Революция, която в политическо отношение да се изразява в независимост за страната, а в икономическо – в справедлива аграрна реформа. Всичко това да е подкрепено с правни норми, като се постави ударение на континенталното единство, т.е. създаване на испано-американска конфедерация. Трябва да се подчертае, че единството на американците не отхвърля универсалността, а я покровителства. То не дискриминира народи, раси и вероизповедания, а е открито искрено за всички. Още от началото на своята политическа дейност Боливар долавя реалната истина за целостта на Америка, това се потвърждава в първия написан от него текст и в първата произнесена реч. Общото в произхода, езика, обичаите и религията е предпоставка за разбирателството. Върху тези реални факти трябва да се изгради политическата интеграция, която се подкрепя и със следните аргументи: “Еднакви процеси, принципи и интереси.” По време на самотното си изгнание в Ямайка през 1815 г. Боливар има възможност творчески и спокойно да анализира общата действителност на континента, да претегля всички аргументи за и против перспективата за обединяване, за която дава следното ненадминато обяснение : “Идеята за образуване на една единствена нация от целия Нов свят със звено, което да обединява отделните ѝ части, е величествена. И тъй като този свят има общ произход, език, обичаи и религия, би трябвало следователно да има и едно единствено правителство за образуваната от отделните държави конфедерация; но това не е възможно, защото отколешни причини, разнообразни състояния, противоположни интереси и несъответстващи характери разединяват Америка.“⁴

Първият обединяващ елемент е езикът. След завоюването на Америка Испания налага там испанския език. А той, в миналото и сега, е много силно средство за господство, с него се предава и налага култура и дори един и същи начин на мислене. Друг елемент в теорията на Боливар за континентално единство е религията, също така наложена от завоевателя. По време на

⁴ Bolivar, Simon. Obras completas. t. 1, pp. 532 y 172

освобождението католицизмът владее почти изцяло испанската част на Америка. Освен това религията се явява като обединяващ фактор в духовната сфера, традициите и обществените идеи и се разпространява дори в икономиката и правораздаването. Като трети елемент Боливар посочва общите нрави и обичаи. Трите века колониално господство безусловно налагат в различните страни от испански произход сходни обичаи. С известни варианти и разлики в отделните нации, в испанска Америка социалното поведение се проявява в аналогични форми. Колективните изяви, както и нормите на поведение, нямат големи разлики.

Голямо значение имат също така и общите идеали. Освободителят подчертава, че това безусловно води до интегриране в областта на испано-американската душевност. Америка като цяло има една обединяваща цел. Общ показател за народите са усилията за постигане на независимост и прогрес и призиванието за саможертва в името на свободата и мира.

Висши причини от политическо естество се явяват в подкрепа на каузата за испано-американски съюз. Предложената от Боливар общност представлява стабилизиращ фактор за мир и добруване. Вдъхновен от Русо, Освободителя включва в програмата си закон, който се нарича политическа физика: като мисли за обединяване, Боливар търси в него тежестта на общото цяло, която да погълне възможното безредие във вътрешността на съставните ѝ части. Обединението изисква сериозно отношение от страна на участващите в него и спечелва уважението сред останалите. Ако испанска Америка се утвърди като едно цяло и се разрешат локалните общественно-икономически проблеми, постепенно вътрешния хаос в нейните части ще изчезне, властта ще укрепне и ръководителите ще разберат, че за да могат да застанат начело е необходимо нещо повече от минимално съпротивление и конспирация. Селските интриги и битките между дребните ръководители ще загубят смисъла си. Държавата ще разполага с необходимите елементи на властта, които да гарантират стабилността и да се борят успешно с анархията. Тогава ще се пристъпи към установяване на мир и същевременно към издигане на ролята на обществената дейност.

Това единство се нуждае от признанието на други държави. Боливар установява с тъга, че по време на освободителната война северно-

американците и европейците проявяват безразличие по отношение на южната част от американския континент. В очите на големите страни испанска Америка изглежда като съзвездие от безредици, аморфен ансамбъл от конфликти. Те не я възприемат като една единствена нация, бореца се за свобода, те виждат различни малки републики, заели се със задачата да водят неравна битка срещу една мощна империя.

През 1819 г. Освободителят настоява със своя познат начин на мислене: “Липсата на единство и сила, на съгласие и хармония и преди всичко на средства, до които непременно ще доведе разделянето на отделни републики, е причина нашите съседи и европейците да не проявяват досега никакъв интерес относно съдбата ни. Отделни териториални части, които дори и да са по-големи по площ, нямат нито население, нито средства, не са в състояние да вдъхнат интерес или сигурност на онези, които да установят връзки с тях.”⁵

Изказаната дотук аргументация в полза на обединяването се гради върху явната и твърда основа на общите интереси. Съюзите, които Боливар предлага, дават преимущества на всички членове. Държавите от тази част на Америка трябва да опазват значителни икономически и духовни ценности и затова се налага да се обединят в общ и силен организъм. Боливар предвижда, че демографското развитие на тези народи ще превърне населението им в преобладаваща част на полукълбото. Това положение ще позволи те да не мълчат и да не отстъпват в решаването на общите проблеми на континента. Тогава, съвсем достойно ще заемат полагащата им се роля на авангард на полукълбото. Според правилните разбирания на Боливар никоя нация -малка или голяма – няма право да се свързва с латино-американската организация по пътя на двустранни контакти с всяка една от нейните държави, а само ако приема испано-говоряща Америка като единен блок на обединени сили в името на общи цели, който е склонен към разбирателство с другата договаряща страна.

В завещанието на Вашингтон до неговата родина се казва, че трябва да се избягват договори за помощ с авторитетни и богати държави, защото трябва “да се има предвид във всички случаи, че би било лудост за един народ да очаква безкористни услуги от друг. Всичко което една държава получава

⁵ Bolivar, Simon. Obras completas, t. 1, pp. 407 y 81

като помощ, рано или късно ще бъде заплатено с част от свободата й... Няма по-голяма грешка от надеждата, която една нация може да храни спрямо помощта на друга” – предупреждава своите народи и Боливар. Необходимо е испано-говоряща Америка да се обедини, преди да предприема сключването на равноправни и справедливи договори с най-силните страни в света, защото “сключването на договор със силния означава вечни задължения за слабия.”

Дейността на Симон Боливар в полза на американското единство започва през март 1813 г. След победата на Прекрасната кампания, в която участват и войници от Нова Гренада, той желае да положи началото на обединителната кауза посредством обединяването на Венецуела със съседна Кундинамарка. Още в Картахена – на 2 ноември 1812 г. – за пръв път написва думата *Колумбия*, измислена от Миранда. На 16 декември 1813 г. поставя категорично пред Мариньо въпроса за обединяването. На 2 януари 1814 г. посредством Муньос Тебар, той излага по блестящ начин причините за създаването на такъв съюз: “След като в продължение на векове на позор, един по-населен и по-богат от Испания континент бе жертва на вероломните домогвания на правителството на Мадрид, след като това правителство можа от разстояние две хиляди левги, без особени усилия да държи под грубия си деспотизъм Америка, от Ново Мексико до Магелановия проток, защо да не е възможно да се създаде солиден съюз между Нова Гренада и Венецуела? Защо да не може цяла Южна Америка да се обедини с едно-единствено централно правителство?... Необходимо е нашата нация да бъде силна и да устои успешно на агresiите, ръководени от амбицията на някои европейски държави; необходим е силен колос, който да се противопостави на друг силен колос. Той може да бъде създаден само ако се обедини цяла Южна Америка в едно тяло, за да може централното правителство да използва големите й възможности за една-единствена цел – да удържи с всички тях външните опити за нападение, като едновременно укрепва вътрешното сътрудничество, за да ни издигне на върха на силата и благополучието.”⁶

От Венецуела излиза най-доброто в името на благополучието на целия континент. Помощта, която Нова Гренада и Антилските острови така щедро оказват на революцията на Боливар, им се връща със свобода, гаранции и

⁶ Gazeta de Caracas. № XXX. Enero 6 de 1814

благодарност. Както при по-ранните пътувания в Северна Америка, така и при по-късните походи на Боливар непрекъснато се натрапва мисълта за създаване на континентална Родина. Освободителят отдава всичката си енергия и авторитет, за да превърне Колумбия в действителност. Когато обстоятелствата стават по-благоприятни, той свиква Конгреса в Ангостура и след дълги усилия и предложения най-накрая се стига до издаването на Основния закон на новата република.

За Боливар Колумбия е “гаранция за свободата на южна Америка”; затова той се заема да я създаде с необходимата отговорност и да ѝ изгради структура на най-напредналата в момента в морално и политическо отношение нация. На никое друго място в света не се разсъждава и воюва толкова усърдно за демокрация, справедливост и свобода. В името на тези цели се раздават земи на трудещите се, премахва се робството, защитава се абсолютното равенство, образованието са превръща в първостепенна грижа на правителството, правният режим се осъвременява в полза на народа. В никоя друга държава моралът и културата не са така високо издигнати като стойности от първа необходимост.

Възгледите на Боливар правят впечатление със своята оригиналност и ентузиазъм. Като разкрива и провъзгласява идеята за американското единство и така решително ѝ посвещава силите си, той формулира и придава нова стойност на националния въпрос, който доста по-късно се доразвива от Мацини и побеждава на стария континент: политическото обединение трябва да стане на основата на национални признаци.

Според Освободителя нещата са логични, защото испанска Америка “има общ произход, език, обичаи и религия и би трябвало следователно да има и едно-единствено правителство за образуваната от отделните държави конфедерация”.⁷ Независимо от редица пречки и трудности, испано-американската народност съществува; по време на войната тя дава доказателства за изключителна жизненост; въпреки случайните недоразумения между ръководителите на двата народа, продължават да затвърдяват с жертви негласния и реален договор за единство на идеи, принципи и интереси.

⁷ Bolivar, Simon. Obras completas, t. 1, pp.172 y 1045

В принципа *uti possidetis juris* се съдържа териториалната основа на новия ред: “Републиканските правителства се съставят в рамките на територията на старите Вицекралства, генерални капитани или области”⁸ Тази декларация включва в себе си идеята за цялостно обединяване, тя дава и основания на испанските колонии в Америка да искат създаването на един единствен политически режим. Този принцип има изключително значение и Боливар често го споменава, тъй като той съответства напълно на идеите му. Самият израз *uti possidetis* е особено подходящ за случая; разрешава компромисно за всички въпроси, като избягва конфликтите от граничен характер, утвърждава ясно съответната сфера на господство и гарантира реципрочна сигурността, освен това премахва изцяло и завинаги възможността от създаване на колонии.

Испано-американското общество отхвърля съществуването на зависими държави в Америка. Този принцип разкрива сам по себе си революционните възгледи на Освободителя. Като приема *uti possidetis juris*, Боливар всъщност подкрепя най-синтезирания израз на справедливия и категоричен идеал за единна Америка и посочва още веднъж безпогрешния път за неговото осъществяване.

Боливар възлага на образованието и на учителите големи надежди и ги обича със същата сурова нежност, както и войниците си. Според него най-благородната дейност, с която може да се заеме един човек, е да образова себеподобните си. Това е творческа задача, която от нищо създава и произвежда блага. “Този великодушен и обичащ Родината си човек иска да създава граждани за държавата, които да я защитават, изградят, издигнат в култ, разкрасят и отгледат други, достойни за това дело. Учителят заслужава благоговението на народа и уважението на правителството. То трябва да го вдъхновява и да му отдава заслужените почести.”⁹

Според него моралното възраждане на народите се дължи на образованите хора. Това са учените, артистите и преподавателите, които определят духовния облик на Родината. Учените са истинските откриватели на

⁸ Bolivar, Simon. Obras completas, t. 1, pp.172 y 1045

⁹ Bolivar, Simon. Obras completas. t.2, p. 1292

физическата действителност на страната, затова те трябва да имат подкрепата на държавата.

Под влияние на възникналите и модерни тогава идеи на позитивизма, Боливар участва в общия ентузиазъм към науката. Той я счита за необходим съюзник на свободата и източник на сила. Тя поражда у човека интерес към правата му и му дава възможност да ги осъществи. Боливар възприема науката като една от четирите сили, които движат физическия свят – заедно със смелостта, материалните блага и добродетелите.

До смъртта си Симон Боливар остава най-активният и убеден привърженик на испано-американския национализъм, съвършено съвместим за понятието за истинска универсалност, в чиито недра висши ценности ще бъдат мирът и разбирателството между хората. Обединението си остава завинаги негов девиз и най-добър призив за вечността. -

Използвана литература:

- Хосе Луис Салседо-Бастардо – „Боливар, Един континент и една съдба”, Посолство на Венецуела, Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, София, 1992 г.
- Вадим Серов – „Боливар не вынесет двоих”, Библиотекар, Буква Б, Москва, 1990 г.
- И. Лаврецьки – „Симон Боливар, Мемоари, биографии, писма”, НСОФ, 1961.
- Какво още – „Симон Боливар, уникална личност”, 2000 г.
- Parra-Pérez, C. – “Bayona y la política de Napoleón en America”, 1996.
- Bolivar, Simon – “Obras completas”, t. 1, 1990.